

DE IVRIS ET IVRISPRVDENTIAE
NATVRA ET PRINCIPIIS, EIVSDEM.
QVE TVM IN SCHOLIS RECTE TRADEN-
DE RATIONE, TVM VERO ET
GENVINO IN FORO VSV,

Dissertatio Prima,

QUAM,

Divina annuente gratia,

PRAESIDE

IOHANNE STVCKIO

ICTO, nec non pro t. Magnifico Vice-Re-
ctore, & Facultatis Iuridicae Seniore &
Ordinario &c.

Publicè defendet

IOHANNES Gampe Helma-
stadiensis,

Ad diem s. Martij

IN NOVI IVLEI AUDITORIO MAIORI

Dr. Zach. Simon.

HELMAESTADI,
E typographéo LVCI,

Anno clb l^o cXXXIV.

945

21

1618, 4

*Viris Magnificis, Amplissimis & Consultis-
simis*

DN. IVLIO }
REICHARTS, } ICTis & Oratoribus eximijs,
& } nec non Serenissimi Brunsvi-
DN. IACOBO } censium Ducis Consiliarijs
LAMPADIO, } meritissimis &c.

*Dominis, Fautoribus ac Promotoribus
suis summè suspiciendis,*

Exercitium hoc juridicum per-
officiosè inscribit

IOHANNES Gampe
Resp.

DE IVRIS ET IVRISPRVDEN-
TIÆ NATVRA ET PRINCIPIIS, EIVS-
DEMQUE TVM IN SCHOLIS RECTE TRA-
DENDÆ RATIONE, TVM VERO ET GE-
NVINO IN FORO VSV,

DISSERTATIO PRIMA.

DE varijs juris acceptionibus, Idemq̄, vt & Iurispru-
dentia, quid, & quale quid sit.

Rostquam Deus ter Opt. maxi-
mus cœlum & terram crearat, omnesq̄
res additâ suâ cuilibet certâ & distinctâ
formâ ordinarat, vltimò hominem, vt o-
mnium rectorem & dominum, ad sui i-
maginem felicissimâ & verè aureâ conditione formavit,
adeoq̄; eum in suo primordio omnium rerum cogniti-
one ornauit, solùm vt reuerentiam & obedientiam su-
am erga Deum conditorem suum declararet, (quæ ob-
seruatio sine dubio futuri cultus diuini pars fuit,) ei præ-
cepit ne de fructu ligni siue arboris scientiæ boni & mali,
quæ erat in medio paradisi, comederet. Cæterùm
inuidiâ hostis generis humani, qui ipse ob superbiam &
ambitionem, honorem filij Dei affectans, de loco bea-
titudinis in abyssum impietatis depulsus erat, deceptus,
ambiens & malum cum bono cognoscere, ac veri Do-
mini imperium detrectans, è domino se seruum fecit, &
in se omnesq̄; posteros id quod malum deriuauit. Ac
ita

1.
Homo ad
imaginem
Dei crea-
tus.

2.
Primum
Dei præce-
ptum

3.
Lapsus ge-
neris hu-
mani.

A

ita

ita boni scientia & lumen intelligentiæ, quod ex pura anima mentem illustrabat, ab anima malo infecta planè in tenebras decidit, & veluti cæca cœpit à malo semper in pejus deficere, atq; vt verè cecinit Poëta Venuſianus, peiorauis genuit nos nequiores, mox daturus progeniem viriorem.

4.
Reſtitutio
generis hu-
mani.

5.
Summa ſa-
lutiſ & er-
na nemini
incognita.

6.
Lex natu-
ræ.

7.
Natura ho-
minis fra-
gilis & lu-
bica.

Sola clementia Omnipotentis miſericordis Dei lapſa humanæ naturæ ſuccurrere volens, intrinſecus mentes humanas denuo excitauit & illuſtrauit, ac extrinſecus præcepta per ſe & verbi ſui nuncios præſcripſit, poſtremo etiam proprium filium miſit. Vt ita vera ipſius voluntas, quæq; ſint veri cultus diuini & cui-libet ad ſalutem neceſſaria neminem latere queat; Satis etiam expedita ſit boni & æqui ratio, videlicet vt omnia quæ cogitamus, dicimus & facimus Dei voluntati & mandato quod in dilectione Dei & proximi conſiſtit, conſona ſint & conueniant.

Sit item lex quædam naturæ nobiſcum (vt verè a-
iunt Plato & Cicero *1. de legib.*) nata non ſcripta, non per-
dituſum ab externis obiectis collecta vel inducſta, poſt
lapſum de imagine diuina adhuc reliqua, apud omnes
eadem, omnes obligans & inſtigans tanquam pædago-
gus animæ ſociatus, non obtemperantes verò, ceu na-
turale iudicatorium, vti conſcientiam vocat Baſilius,
tenens & accuſans, imò & ἀναπολογητός inexcusable
reddens, vt ipſe inquit Apoſtolus Paulus *ad Rom. 1. verſ.*
19. 20. 23. & c. 2. verſ. 14. & 15. Verùm, vt omnia huma-
na ſunt, fragilis, lubrica & perturbationibus ob diuerſi-
tatem negotiorum valde obnoxia, tum verò quandoq;
difficile ſit hominem aliunde exuere (Iung. Franciſ. Va-
leſius *de ſacra Philoſoph. c. 44.* vbi de duplici voluntate bo-
na &c.

na & mala pereleganter discurrit) maximè adminiculò
aliquo extrinsecus superueniente indigens.

Prouenère itaq; dominationes & Reges delecti
sunt, quos ad fastigium ejus majestatis, vt inquit Iustinus
lib. 1. in princ. non ambitio popularis sed spectata inter
bonos moderatio prouehabat, Populus nullis legibus
tenebatur, Arbitria Principum pro legibus erant, Fines
que imperij rueri magis quam proferre mos erat.

Et tantum regibus à subditis tributum est, vt quo-
rum Fidem spectatam sibi satis & exploratam putarunt,
eorum liberrimo arbitrio se suaq; omnia commiserint,
nullis legibus opus esse existimantes. Quodq; similiter
primis temporibus apud Romanos obtinuisse patet ex
illo Pomponij, cum *in l. necessarium. 2. §. Et quidem 1. de*
Orig. jur. initio ciuitatis omnia manu regum ait esse gu-
bernata.

Et quibus verò, quandoq; vt est hominum ingeni-
um, amicitia multum, nec minus odio & iræ interdum
tribuerent, sæpè planè in tyrannos abirent, affectibus
suis plusculum indulgentes. visum fuit, (quamuis verè
dicat Plato *in Politico fol. (mibi) 185.* Optimum esse non
leges quidem valere sed hominem prudentem regium-
que) normam quandam præscribere, secundum quam
tùm subditi viuerent, tùm illi imperium suum exige-
rent, ac in vniuersum vesana humanarum cupiditatum
intemperies coereretur. Adeoq; leges conditæ sunt,
quod illæ, vt cæcæ sunt & surdæ, ita omnibus æqualiter
iura reddant, nihil gratiæ, nihil fauori, nihil odio tri-
buentes.

De quibus rectè Cicero *pro Cluent.* scribit: vt cor-
pora nostra sine mente, sic ciuitatem sine lege suis parti-

8.
Dominati-
onum hu-
manarum
origo.

9.
Leges iis-
dem vii
normarum
regentium
tum sub-
ditorum
superaddi-
ta.

10.
Legum v-
tilitas ac
necessitas.

bis neruis ac sanguine uti non posse. Quæq; quo pri-
mis temporibus simpliciore fuerunt, ita etiam rudibus
hominum animis ut maximè placuerunt. Verùm cum
illa ferantur super negotijs & actionibus humanis, quæ
in singulas horas mutantur; ideo in quibus rebus uni-
uersè & generaliter rectè præcipi non potest, (neq; etiam
propter vitandam infinitarum aliàs legum confusio-
nem in singulos casus præcipere iuuat,) in eis id sumit

11.
Leges con-
stituuntur
generaliter,
non in
singulos
casus.

12.
In his quæ
ut pluri-
mum, non
quæ ex in-
opinato
accidunt.

13.
Æquum,
& bonum,
iure quo-
dam me-
lius, & in-
eius in-
terpreta-
tione ob-
seruan-
dum ad-
instar re-
gulæ legi-
sive.

14.
Legis in-
terpreta-
tio & de-
claratio
eius, &
vnde delu-
menda sit.

lex quod plerumq; solet euenire, non ignorans uti ait
Philosophus 5, *Ethicor. c. 10.* Peccatum legis (puta gene-
ralis) intereaq; nihilominus rectè negotium suum a-
gens. Quod non culpa, uti addit ibidem Philosophus,
legis est; neque ejus qui legem tulit, sed naturæ re-
rum, utpote quarum quæ in actionem cadunt hujusmo-
di planè materia est; ac pergit ibidem: *Cum igitur lege ge-
neraliter locuta aliquid euenit postea præter genus illud uniuersum,
tunc par est, quæ prætermisit aliquid lator legis & pecca-
uit in eo, quod absolute locutus est: id quod deest, quodq; omis-
sum est corrigere, quod etiam lator legis, si illic adisset, ita elo-
queretur, & de quo legem tulisset si præsciisset. Concludit
verò: Itaq; cum jus est æquum bonum tum quodam iure meli-
us. Idq; est quod ait Ulpianus in l. neg; leges 10. ff. de ll.
neq; leges neq; senatusconsulta ita scribi posse, ut om-
nes casus qui quandoq; inciderint comprehendantur,
sed sufficere ea quæ plerumq; accidunt contineri.
Et ideò, uti in seq. l. 17. habet, de his quæ primo constitu-
untur aut: interpretatione aut constitutione optimi
Principis certius statuendum esse; Cumq; juxta l. non pos-
sunt. 12. in aliqua causâ sententia legum manifesta sit, e-
um qui jurisdictioni præest ad similia procedere, atq; ita
jus dicere debere; item uti habet: sequens l. Nam ut ait
Pedius. 13. bonam occasionem esse, quoties lege aliquid,*

vnum

vhum vel alterum introductum sit, cætera quæ tendunt ad eandem vtilitatem, vel interpretatione vel certè jurisdictione suppleri.

Quæ sanè correctio, moderatio & interpretatio juris scripti ex mente legislatoris non à quouis fieri potest, sed ab illo solùm qui habitum sibi comparavit, quem Ius seu IURISPRUDENTIAM appellamus.

Quod Ius, quæue IURISPRUDENTIA quid & quale quid sit, nec non vnde & quo fluxerit, quæq; ejusdem principia sint, ut sciamus, operæ pretium fore mihi visum fuit, cum ordinarios alioqui labores hodiè mihi pertextere non liceat, ea de re specialem aliquam, breuem tamen, disquisitionem instituire.

Atq; vbi diuersæ occurrunt Celsi & Vlpiani definitiones; & IURIS Celsi in ipso initio Digestorum *in l. iuri* 15.
Scopus &
intentio
Autoris.
r. pr. ff. de r. & r. quod SIT ARS BONI ET ÆQUI; ac Iurisprudentiæ Vlpiani *in l. iustitia. 10. §. jurisprudentia 2. eod. tit.* quod sit DIVINARVM ATQVE HVMANARVM

RERVM NOTITIA, IUSTI ATQVE INIUSTI SCIENTIA. Quæ siue ad verborum proprietatem, siue quo sensu, quæq; in acceptione Celsus & Vlpianus jus & Iurisprudentiam ita diuersimodè definierint, respiciamus, planè diuersa dicenda videntur. Et quamuis pleriq; 16.
Iuris &
Iurispru-
dentiæ di-
uersæ defi-
nitiones.
in commentar. & notis ad dd. textus & pr. instit. eod. ibidemq; Vvesenbec. & post illos Heigius *num. 22.* contrarium teneant: Attamen & ipsi fatentur, quod quidem vox Iurisprudentiæ vsum in foro habeat, juris autem vocabulum veteres interdum per artem, interdum per scientiam, nonnunquam per sapientiam definierint *d. l. 1. de iustit. & d. l. 2. §. juris civilis scientia 35. ff. de orig. jur.* quodq; Vlpiano *in ista l. 1.* de arte, scientia & studio scribere propositum fuerit. Sicut apud Heig. *d. loc. n. 5.*

& 24. in fin. clarè videre licet. Quod nihil aliud est, quàm jus referre ad habitus contemplatiuos, siue, uti Plato in *Dialogo de Philosophia* habet, ad Philosophiam contemplatiuam, & jurisprudentiam ad habitus Prædicos, vel, uti Plato *d loco* vult, ad Philosophiam actiuam, quæ toto cœlo differunt. Animaduertendum verò verbum Ivs ambiguum esse, atq; primâ sui impositione significare idem quod IUSTVM, à natura, hoc est à Deo mentibus hominum inditum, siue diuina quadam prouidentia constitutum *S. sed naturalia. 11. Instit. de I. N. G. & C.* cum ipso humano genere proditum *l. quarundam r. pr. ff. de acquir. rer. domin.* Vnde & Isidorus *lib. 5. Etymologiar. c. 3.* relatus in *c. jus generale distinet. 1.* illud dictum ait, quaq; in significatione illud non scriptum ad aures, sed inspiratione quadam à mentibus diuinis in mentes humanas esse transfusum diximus in *preced.* & multis demonstrat Plato in *Politico, Protagora, Critia, lib. 1. de ll.* ut & Cicero *lib. eod.* ac vide pluribus *infra dissertat. 4.*

18.
Iuris vocabulum homonymum.

19.
Ius idem quod iustum à natura mentibus hominum inditum, siue diuinitus constitutum.

20.

21.
Iustum idem quod legitimum, quodq; rationi ac legi consonum est.

22.
Ius idem quod æquum.

Quod iustum quidem latè sumptum omne illud comprehendit quod legitimum, quodq; rationi ac legi consonum est, & quomodo ideoq; etiam jus rectè dicimus, quod ad quamcunq; aliam virtutem spectat, iurisque humano jejunia, item jure diuino posituo Baptismum, confessionem, aliaq; similia constituta esse. At quæ acceptio, cum ita homo non ulterius disponatur quàm in ijs, quæ ei conueniunt secundum se ipsum, quod iustitiæ (quæ æqualitatem quandam importat, & hominem in ijs informat quæ spectant ad alium) non est, huc non pertinet.

Strictius autem illud sumptum pro AEQVO, iniquo, quod injuriam inuoluit, opposito, secundum æqualitatem aliquam, de qua pluribus *infra c. 3.* alteri respond-

dente: vt cum debita merces pro impenso seruitio sol-
uitur, quo exemplo vtitur Thom. 2. 2. q. 57. artic. 1. ad iu-
sticiam spectat & huius loci est.

Consequenter non omne quod iustum est, ex fon-
te iustitiæ profluit, nec statim qui quod iustum agit, se-
cundum iusticiam agere dicitur, nisi quod sibi cum alte-
ro, & alteri cum alio commune est, conuenienter di-
stribuat, non plus sibi, vti ipse Aristoteles 5. *Ethicor. 5.*
habeat eius quod optabile est, quàm alteri, nec alteri
plus quàm alij, contraq; sibi minus damni, plus alteri,
sed vtriq; id quod est æquum proportionè, similiterq;
alteri quod alij.

Item cum ius sine iustum quod iustitiæ est, æquale
quid sit, cui iniuria, vt in æquale, opponitur, Deo autem
æquale vel æquiualens siue quod iustum est secundum
perfectam rationem reddere nequeamus, illud quod
Deo debemus non ius sed fas dicitur *c. omnes leges 1. ibi:*

Fas lex diuina est, ius lex humana d. distinct. 1. Nempe fati-
dignum quod quid excelsius est, quàm iustum Domi-
nic. Soto *de iustit. & iure lib. 3. q. 1. artic. 1. ad fin.*, neq; De-
us vltterius ab homine quid desiderat, quàm facere pot-
est, dummodo animam ei totaliter subiciat. Thom. d.
artic. 1. ad fin.

Insuper cum æquale tunc quid sit, quando in eo
nihil minus aut majus est, illudq; nec superat nec defi-
cit, quod latinis idem est, quod iuxta siue prope rem, se-
cundum illud Salustij: *cives hostes iuxta metuerè, vt omnes*
mecum iuxta intelligitis, & quomodo Archiepiscopus E-
piscopis iuxta se locum assignare dicitur *in c. soluta 6.*
de Majorit. & Obedient., nec non veteribus magistratibus
pro tribunali cognoscentibus iuxta consiliarij vel ex-
aduerso in parte primori adsedisse dicuntur Sueton. *in*

Tiber.

23.

Ius quod
iustitiæ, æ-
quale quid
est.

24.

Ius quod
Deo debe-
mus non
ius sed fas
dicitur,

25.

Fas quid
excelsius
quàm iu-
stum.

26.

Ius dictum
Connano
quasi quod
iuxta sit,

Tiber.: hujus loci est illa derivatio juris quâ illud *Con-*
nan. 1. commentar. c. 2. quod *juxta sit* dictum putat. Cui-
que haud leniter succurrit lectura Sipontini, quâ legit
juxta per *st.*, neq; se videre ait qua ratione per *X.* scriba-
tur. Et vnde quoq; *Columellæ* juxta operæ, quæ dici
sunt æquales.

27.

Ius dictum
Aristoteli
δικασον
& quare.

Quæ derivatio vtut fortè paululum longius petita
videatur: Attamen non dissimili ratione *Aristotel. d. 5.*
Ethicar. c. 4. *δίκην* (quod idem quod iustum vel jus *Do-*
minic. Soto de just. & iur. d. lib. 3. q. 1. artic. 1. vers. igitur ut ad
objecta) qs. *δικα* *δικ* i. e. in duo æqualia diuisio, perinde ac
si *δικασον* dicamus, & iudicē *δικαστω* qs. bipertientē siue in
duo secantem, & *μεσδιον* i. e. mediurium, appellatū ait,
vtpote qui duobus inter se dissidentibus medius sit, ei
qui plus consequutus fuerit auferens quod addendum
ei qui acceperit minus.

29.

Ius pro le-
gibus siue
præceptis
quibus
proponi-
tur, conti-
netur.

Ab hac verò significatione translatum est vocabu-
lum *Ivs* ad significandas leges, quibus illud proponi-
tur continetur, siue naturales, siue gentium siue et-
iam ciuiles illæ sint, & ita jus aliud naturale, aliud genti-
um, aliud ciuile dicitur, qua de re infra plenius. *Ius*,
quasi iustum præcipiens & contrarium prohibens sicuti
ait *Gl. in c. lex est 3. distinct. 1. & fac. c. si Ecclesia 42. ad fin.*
ibi: quia verò etiam rex est: seruit, leges iusta præcipientes,
& contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo caus. 23.

30.

Donelli „
de vera & „
propria „
iuris si- „
gnificati „
one opi „
nio. „

9. 4. Quâ in acceptione *Donellus 1. comment. c. 3. Iuris*
significatio, inquit, *propria vna est: cum jus dicitur constitu-*
tio iubens pro imperio, qua recta sunt, quomodo intelligitur,
cum dicimus jus esse constitutum, jure quid fieri, juris & equi-
tatis rationem non pati, contra jus esse & similia, ut passim in
libris juris nostri usurpatur: quomodo item dicitur jus natura,
jus ciuile, jus pratorium: zamest has significationes verbi

tan.

vanquam diuersas & plures videatur Paulus posuisse in l. penult. ff. de iustit. & iur. Sed juris hæc species sunt, ne quidem distinctæ & ita distinctæ, ut unum genus non sit aliud. at significatio juris una in omnibus, quæ significatur id quod constitutum est vel à natura, vel à ciuitate, vel à Prætoribus: secundum quam omnes similiter verbo generis dicuntur iura. Ita Donellus.

At impossibile est, ut illa significatio una propria sit, quæ alia est prior & antiquior. qualis autem juris illa est, quæ in præcedentibus illud pro ipso iusto sumi diximus. Etenim iustum prius est iusto præcipiente, nec per rerum naturam aliter esse potest quàm quod illud, quod præcipit, sit ac præcipiat. Illiusq; operis iusti quod ratio, uti verè inquit Thomas d. 2. 2. q. 57. artic. 1. determinat, quædam ratio præexistit in mente quasi prudentiæ regula (quam ius siue iustum in superiori acceptione diximus,) quod si in scripturam redigatur primum vocatur lex. Siquidem lex est constitutio scripta secundum Isidorum d. lib. 5. Etymol. c. 3. & d. c. lex est 3. distinct. 1., regula iustorum & iniustorum uti eam ex Chrysippo definit Marcianus in l. Nam & 2. ff. de LL. idemq; non ipsum ius propriè loquendo, sed aliqualis ratio juris Thom. d. loc. puta antea in mente constituentis existens.

Lex item siue ius præcipiens iustitiæ quidem regula est, at res præterea summæ prudentiæ, adeoq; consilij, vel potius consultationis, quæ prudentiæ opus est Aristot. 6. Ethicor. c. 8. vtrumne videlicet ita statuere, sancire, jubere, præcipere, vetare proficiat nec ne. Unde & definitur virorum prudentium consultum à Papiniano in l. lex est. 1. ff. de ll., & decretum prudentum hominum à Marciano ex Demosthene in d. l. nam & 2. ff. eod. tit. Ius autem pro ipso iusto, uti in superiori nostra accepti-

31.

Redarguitur.

32.

Iustum prius iusto præcipiente.

33.

Lex propriè loquendo non ipsum ius, sed ratio juris.

34.

Lex facultatis consultantis & prudentiæ.

35.

Lex & iustum uti differant.

B one,

36.

Vocabu-
lorū deri-
uationes &
proprietates
vnde defu-
mendæ.

one, sumptum res immediata solius iustitiæ est, naturâ in mente consultantium existens, etiamsi in modum siue formam legis non jubeatur præcipiaturue. Atqui absurdum proprietatem verborum, neglectâ eorum primâ impositione, velle desumere ab ex post facto superuenientibus, cum potius illa (quamuis negari non possit & alia præter Etymologiam, de qua Euerhard. *in topic. loc. ab Etymolog. 4. per rar.*, esse, Vnde si fortè de prima rei origine non constet, proprietates sermonis cognosci queat, sicuti refert Bartolus *in l. omnes populi 9. de justit. & jure n. 50.* auctoritatem & definitionem) à prima ista sui impositione detorqueantur ad alia significanda Thom. *d. loc. Molina de justit. & jur. tractat. 1. disputat. 2.* Quodq; & ipse Donellus *d. 1. commentar. jur. c. 4. statim in iur.* haud obscurè innuit, cum eas nominum deriuationes probat, quæ & origini & rei exprimendæ conueniant.

37.

Ius quia
in signifi-
catione di-
ctum à ju-
bendo vel
jussu.

Et qui quoq; non incommodè jus in hac significatione, quâ sumitur pro legibus, quibus illud continetur, cum Iacobo Curtio *l. 1. eixazōv c. 1.* & Hieronymo Majoragio *l. 4. miscellan. c. 1.* dictum esse vult à jubendo. Etenim legis virtus est imperare, vetare, permittere, punire, *l. legis 7. ff. d. ll.*, & secundum ea, quæ juris sunt ciues inter se viuere iubentur *d. l. nam & 2. ff. eod. tit.*; vel à jussu, vt sit jus quasi jussum, jussi nomen per excellentiam obtinens. vtpote in quo præ cæteris præcipua est & efficax cum iubentis potestas tum ipsius legis siue jussi voluntas. Unde & Festus jura qs. jussa dicta adferit, ac Agricola *lib. de inuenti dialect.* ius à jussu per Apocapen deriuat.

Quod verò quandoq; ita jubeat & exequatur in foro quod iustitia dicitur in animo seu voluntate, iterum mani-

manifestum est jus pro ipso justo sumptum eo esse prius
& antiquius, & nomen illud hinc esse translatum ad le-
ges quibus illud continetur.

Hæc sunt duæ istæ acceptiones quas indicat Do-
minicus Soto *in præm. ad libros suos de justis. & jure*, vt &
in præm. ad l. 3. singulari cum juris nomen bifariam vsur-
pari ait, vno scilicet modo pro eo quod est lex, quam I-
sidorus *d. l. 5. Etymolog. c. 3.* relatus inter decreta *d. di-*
stinct. 1. intelligat, quando jus dicit generale esse no-
men, legem autem juris speciem, & altero modo vt ob-
jectum justitiæ pro æquitate quam justitia in rebus con-
stituat. alterutro autem accipiamus modo, ejus notio-
nem prærequiri. Quibus cum quoq; optimè conue-
nit illud I Cti Pauli *in l. jus pluribus. 11. ff. de justis. & jure*
quod jus pluribus modis dicatur, & vno modo quod
semper æquum ac bonum est, vt jus naturale: altero
quod omnibus aut pluribus in quaq; ciuitate vtile est,
vt jus ciuile, Nec minus jus rectè appelleretur in ciuita-
te nostra jus honorarium. de quibus infra vbi agitur de
speciebus juris scripti.

Addit verò & Prætorem quoq; ius reddere dici, et-
iam cum iniquè decernat, relatione scilicet factâ non ad
id, quod ita Prætore fecerit, sed ad illud quod Prætorem
facere conuenerit; Aliaq; item significatione ius dici
locum, in quo ius reddatur appellatione collata ab eo,
quod fiat, in eo, vbi fiat, Nec non Marcianus *in seq. l. fin.*
nonnunquam etiam ius pro necessitudine dici ait, ve-
luti quod alicui sit ius cognationis vel adfinitatis.

Atq; hoc amplius *jus* pro potestate sumitur, vt
cum personæ quædam sui, quædam alieni iuris dicun-
tur *rit. de his que sunt sui vel alien. jur.* pro suæ potestatis
vel in aliena potestate esse *l. nam ciuium 4. ff. Eod. l. in ado*

39.

Iuris ac-
ceptiones ad
notatæ à
Dominico
Soto.

40.

Iuris di-
stinctæ ac-
ceptiones
ex I Cto
Paulo &
Marciano;

41.

Pro jure
naturali,

42.

Pro jure
ciuili,

43.

Pro decre-
tis præto-
ris,

44.

Pro loco
in quo jus
redditur,

45.

Pro neces-
situdine,

46.

Pro potes-
tate,

47. *personibus s. ff. de adopt. l. sic eueniet. 21. ff. ad leg. Iul. de adul-*
ter., pro facultate quam quis ad aliquid habet, vt cum
dicitur vti iure suo, suoq; iure agere, pro agere suâ facul-
tate, suâ autoritate: pro re alicuius qualitate, vt cum
seruitutes appellantur iura prædiorum *l. summa 1. §. qua-*
dam 1. vers. incorporalis ff. de Rer. diuis. l. quid aliud. 86. ff. de
verbor. significat; pro vniuersitate aliqua rerum iure defi-
nita, vt hereditas *in l. nihil est aliud. 24. eod. tit. l. hereditas.*
62. de Reg. jur., bonorum possessio in l. bonorum 1. & l. bona.
3. pr. & §. 1. ibi est enim iuris magis quam corporis de bonor.
possess. dos à lasone in rubr. ff. solut. matr. n. 28. Bart. n. 12.
& in l. quod dicitur s. ad pr. n. 2. ff. de impens. in res dotal. fact.
ibidemq; Gortofred. in not. sub lit. K. definiuntur; Pro
eo item quod circa rem vel causam aliquam specialiter
& in indiuiduo est constitutum, vt pote cum ius acre-
scendi, ius protymiseos siue retractus, ius Albinati de
quo Conan. *lib. 9. commentar. c. 4. n. 7.,* ius applicationis
de quo idem *lib. 2. c. 7. n. 2,* ac Turnæb. *aduersarior. lib. 24.*
c. 32., & iura dicimus quæcunq; alicui in modum priui-
legii vel aliâ quâcunq; speciali ratione fuerint tributa,
indulta, concessa. Qualesq; acceptiones plures alias
passim animaduertere licet.

48.
Pro rei ali-
cujus qua-
litate.

49.
Pro vni-
uersitate
aliqua re-
rum.

50.
Pro iure
circa rem
vel causam
aliquam
specialiter
constitu-
to.

51.
Pro priui-
legio.

52.
Dominici
Soto error
circa acce-
ptionem
iuris, quâ
sumitur
pro loco
iuris red-
dendi.

Soli Dominico Soto *d. lib. 3. de iustit. & iure q. 1. ar-*
tic. 1. ad fin. ea, quâ ius pro loco in quo Prætor ius anti-
quitus reddidit sumi diximus, non placet. quod quan-
do quis dicatur in iure comparere, eodem modo vide-
atur ius accipi, quo quando dicitur in ius vocari. In ius
vocari autem sit iuris experiundi causâ vocari, nempè
vt actor rei nomen deferens experiatur an ius sibi pa-
trocinetur. Vbi ius accipiatur pro iure ipso vel pro le-
ge. Ita Soto. Sed quem, cum ita statuere ausus sit, vim
textus.

textus Icti Pauli *in l. in jus r. ff. de in jus vocand.* non intel-
lexisse & in antiquitate Romana planè puerum fuisse
necesse est. Alibi autem demonstrauius, quæstio-
nes tempore Prætorum alias fuisse iuris, alias facti, il-
lasq; coram illis in iure, vnde & iuris nomen sortitæ
sunt, has verò coram iudicibus cognitæ & tractatæ fu-
isse. Nec mirum ideoq; quod in ius vocare & iuris ex-
periundi causa à Paulo *in d. l. r.* coniungantur. At vnde
planè non sequitur, ius ibidem non designare locum, in
quo ius reddiderit Prætor, vel in quo coram Præto-
re partes de iure fuerint expertæ. Audiatur potius Domi-
nicus, quando Paulum minus aptè loquutum esse ait,
præterea Ulpianum, qui similiter *in l. voluit 4. §. quod ait
Prætor r. ff. de interrogat. in iure faciend.* claris & perspicu-
is verbis ius eum solum locum esse dicit, vbi Prætor iu-
ris dicendi vel iudicandi gratiâ consistat, vel si domi vel
in itinere hoc agat, ac ipsum quoq; Iustinianum *in §. o-
mnium fin. instir. de pæn. temere litigant.* in ius vocare ad e-
um esse vocare iniquentem qui ius dicturus sit. Quare
etiam ante allegatus titulus inscribitur *de in jus non de in
iudicium vocando.* Quodq; ex ipsa antiquitate ita mani-
festum est, vt neminem de eo vltèrius ambigere putem.

Cæterum quæ acceptiones omnes à iure in alteru-
tra suprarrelatarum significarione emanarunt. Restat
autem & alia, eaq; vt maximè præsentis loci, qua illud
accommodatum est ad significandam DISCIPLINAM
ARTEM ET PERITIVM QVA IVS COGNOSCITVR, & su-
pra statim in initio Ulpiano ex Celso *in l. iuri r. ff. de l. &
iure* definiebatur Ars æqui & boni, atq; ipsi Ulpiano *in
l. iustitia 10. §. iurisprudencia 2. ff. eod.* per notitiam & sci-
entiam, tum Pomponio *in l. necessariam 2. §. iuris civilis.*

B 5

35. de:

33.

In jus & iu-
tis experi-
undi causa
vocare
quid.

34.

Ius pro
disciplina,
arte & pe-
ritia iuris.

35. de origin. iur. per scientiam, ac iterum Vlpiano in l. praes. i. §. proinde s. de var. & extraordinar. cognitionib. per sapientiam.

35. Vbi primùm notandæ cauillæ Angeli Thij in præcongnition. logst. & Iacobi Zabarellæ Comitit de natural. scientia constit. c. 33., quibus jurisprudentiam ajunt simplicem quandam esse peritiam, quæ nec scientia sit, nec prudentia, nec ars appellari mereatur, cum sine ratione sit, eamq; etiam callere aliquis possit absq; vlla civilis ac legislatoriæ cognitione.

36. Defumpta hæc sunt ex Platone, imo ipsa ferè verba Platonis in Gorgia (quem præter Aristotel. lib. i. rhetoric., qui nihil ea de re habet, allegat Zabarella.) Qui verò relatis verbis jurisprudentiam planè non intelligit. Sed ibidem in statim præcedentibus cum res duæ sint, & artes geminas esse, vnã ad animam alterã ad corpus pertinentem, eamq; quæ ad animam pertinet civilem dicit, eòq; nomotheticam siue legum conditricem & judicariam refert, eam verò quæ corpus curat vno quidem nomine non nominat, at & ejusdem duas constituit particulas gymnasticam & Medicinam, sicq; jurisprudentiæ nequidem meminit. Cæterùm adulatoriam, vti quod

37. Adulatoriæ natura & ratio. thema & argumentum est totius istius dialogi, ibidem perstringit, quam, ne dicat artem, vocat peritiam quandam, quæ fucio potius quàm jure aliquo legum conditricem, judicariamq; vt & Medicinam & gymnasticam æmulari conetur, ita verò se habere demonstrat, vti se habet coquinaria ad Medicinam, siue coquus ad Medicum, si de cibus illos inter se conferre contingat, fucatrix ad gymnasticam, Sophistica ad nomotheticam & rhetorica ad judicariam. Quo certè non jurisprudentia, nec veri Icti, sed rabulæ forenses notantur, qui, quan-

38. Rabulæ non magis

quandoq; non tam iustitiæ quam litigandi vias tradant, sicuti est apud Ciceronem *lib. 1. d. LL.* non magis Icti quam Empirici medici sunt. De quibus quandoq; res ita ferat, notandus, per elegans enim est, locus ejusdem Platonis *l. 11. d. LL. ad fin.* Verum, iniquentis, cum multa in vita hominum bona sunt, pluribus eorum quasi quedam dira calamitates insident que maculant illa atq; coinquinant. Iudicialis autem disceptatio iudiciumq; cur homini bonum non est quod humana omnia mansuesecit? Atqui cum disceptatio talis bonum sit, cur & adesse in lite alicui, & causa iusta favere bonum non sit? Hæc cum ita sint peruersa calumnia bonum artis subit nomen. que artificium inuenisse litibus asserit: quo agenda & dicenda, siue honesta, siue turpis sit causa superare facile quis possit: victoresq; facere, quibus ipsa rationibus suis fauet, si pro artis ipsius beneficio pecunia dabitur. Hæc siue ars, siue artis expert exercitatio quadam sit, danda opera est ne in nostra ciuitate aditum habeat: sed legum verita conditorem nihil aduersus leges proferat: & aliò profecta vires suas ostendat, si quis non pareat: hæc lege deterreatur. Si quis iustitia vires in animis iudicum in contrarium vertere conetur, ac præter oportunitatem multa litigia mouet, aut mouentibus adest: agat in eum quicumq; voluerit malè agendi aut deniq; defendendi crimine, iudiciumq; huiusmodi apud electos iudices agiteretur. Et si damnatus fuerit, discutiatur virum auaritiã an ambitiosã quadam contentione id fecerit. Ac si contentione, certum ipsi iudices tempus præscribant in quo neq; pro se, neq; pro alio ullam agat dicatur causam. Sin autem auaritiã, peregrinus quidem a regione, nunquam rediturus abito, & si redierit moriturus. Cuius autem si auaritiã fecisse id deprehendatur quoniam pecuniam tanti fecerit, omninò moriatur. Quod si ambitiosã contentione bis tale quid fecisse iudicatus fuerit, id ipsum supplicium subeat. Plura qui petit jungere poterit Ammian. Marcellin. *lib. 30.* deq; variis pestifera

Icti, quàm
Empirici
medici.

59.

De Rabu-
lis forensi-
bus perele-
gans locus
Platonis.

60.

Rabulariũ

ra i-

partes ap-
pellatio-
nes,

æ istius generis hominum appellationibus Partheni-
um litigiosum *l. 1. c. 9. n. 30. cum aliquor seqq.* Aliud au-
tem, uti verè Author *eod. c. 9. n. 42.* concludit, est jurispru-
dentia, aliud ars rabularia, aliud vera & non fucata phi-
losophia, aliud sophistica, aliud artificium, aliud male-
ficium.

61.
Jurispru-
dentiam
scientiam
dicentium
error.

E contrario non pauci, & præ aliis Neuzanus in *syll-
ua nuptiali*, Priminibeus, Chassanæus *de glor. mundi parr.
10. considerat. 18. per tot.* vndecim distincta argumēta addu-
cens, & Petrus Gilkenius *peculiari, quem ea de re conscripsit,
tractatu* summopere laborant ostendere jurisprudentiam
esse propriè dictam scientiam. Et versatur quidem
Ictus circa negotia humana, ut quid in illis iustum,
quidue iniustum sit, sciat, ideoq; etiam scire expetit, at
non propter ð scire, siue ut in cognitione acquiescat,
cùm nec digna ea res sit cui solùm cognoscendæ ope-
ram det; sed propter ð agere non solùm ut sciat quod

62.
Icti finis ð
agere.

cuiusq; sit, sed etiam ut id quod iustum esse videt, cuiq;
tribuere nouerit. Tùm negotia & facta humana, sub-
iectum jurisprudentiæ, nunquam sibi sunt similia, sed à
nutu & arbitrio hominis dependent. Scientia verò nul-
lum subiectum recipit nisi scientificum, adeoq; est re-
rum necessariarum & æternarum, quæ semper aut eod-
em modo se habent, aut consequuntur causas extra ho-
minis arbitrium positas, idq; solius cognitionis causâ.
Est enim habitus demonstratiuus quo percipimus con-
clusiones necessarias per causas suas veras, primas, im-
mediatas, notiores & priores ipsis conclusionibus Ari-
stot. *6. Ethicor. c. 3. & 1. poster. Analyt. c. 27.* iung. si placet
Angel. Mattheac. *de via & ratione iur. lib. 1. c. 8.* vbi ad ar-
gumenta Chassanæi respondet.

63.

Sed nec intellectus est jurisprudentia; quia non
est

est habitus quo cognoscimus prima scientiarum principia ex sola terminorum cognitione sine discursu quæ nullo medio confirmari possunt Aristot. *d. 1. poster. Analyt. c. 27.* Ergò nec sapientia, etenim qui habitus ex intellectu principiorum & scientia componitur.

Ad artem fortè videtur propiùs accedere. Vt pote & quæ versatur in rebus contingentibus, seu iis quæ aliter se habere possunt: Verùm quæ externū opus post se relinquit, vt in architectura, agricultura, fabrilis, sartoria, sutoria &c. fieri videmus, aut saltem corporis membrorum operationem exercet, vt in Gymnastica, saltatoria, piscatoria, venatoria (Jung. Plato *in Sophista* omnes artes aut in acquirendo aut in efficiendo versari dicens) accidit. quorum neutrum à Icto fit, qui dum suum cuiq; tribuere intendit, quodue justum dicit, operationem quidem edit, sed quæ sibi ipsi finis est, & in qua iusti & iniusti discrimen relucet, qualis operatio non effectio nis sed actionis propriè dictæ nomine venit.

Restat, neq; enim plures habituum intellectualium species sunt vid. Aristot. *6. Ethic. c. 3.* Acciaiol. *in Ethic. Aristot. lib. 2 c. 5. n. 29. in med.*, vt sit prudentia, quæ definitur Aristot. *d. 6. Ethic. c. 5.* habitus cum ratione vera conjunctus ad agendum idoneus, in iis occupatus quæ homini bona & mala sunt, cujus ipsa res bene gesta seu perfecta actio, nec alius ab actione finis est.

Sed & ipse Plato *in precedd.* artem civilem legum conditricem & judicariam dixit, ac *in Philebo & passim* nomine Artium & scientiarum disciplinas promiscuè indigitat, nec minus ipse Aristoteles artium liberalium meminit. Cicero etiam *1. Tuscul.* artes ad rectam viuendi rationem pertinere, studioq; sapientiæ contineri ait;

C

Et

64.
Non Ars,

65.
Icti operatio nō effectio nis sed actionis.

66.
Ius & juris prudentia verè prudentia.

67.
Ars pro systhemate sue comprehensione præceptorum,

Et in vniuersum Stoici, è quorum scholis vt maximè I-
sti nostri prodierunt, vocabulo isto pro collectione
comprehensioneq; præceptorū ad scientiæ vel discipli-
næ alicuius comparationem necessariorum & vtilium
vtuntur. Vnde & Luciano definitur ordo certarum
propositionum exercitatione cognitarum ad finem vti-
lem aliquem in vita; Aliis cognitionum & comprehen-
sionū perpetuarum & ad exitum vitæ humanæ vtilē spe-
ctantiū copiosa præceptio; Aliisq; itē rerum humanarū
per generalissimū, subalterna & specialissima cōprehen-
sio, vel comprehensio præceptorū in rebus æternis pro-
piorum & ordine dispositorum ad vtilem vitæ finem
spectantium. Quod quidem latius prosequi hīc non
vacat, nec opus est. Cum autem negari non possit & jus

68.

Ius & juris-
prudētia
Ars, scien-
tia & sapi-
entia vo-
cabulis i-
stis largiū
ceptis.

nostrum ex præceptorum vitæ vtilium collectione, cer-
taq; rei per causas cognitione constare; & Vlpiano jus
per artem definire placuit, & Pomponius in *preallegata*
l. 2. §. juris ciuilibus 35. de Origin. jur. illud scientiam, vt & i-
terum Vlpianus in *l. 1. §. proinde. s. de var. & extraordinar.*
cognition. illud sapientiam appellarunt. non equidem
propriè sed exemplo ipsius Platonis & Aristotelis pin-
guit & largius ista vocabula accipientes, videlicet qua-
tenus præcepta juris nostri sub doctrinam cadere & di-
scendo percipi possunt, quæ nota est scientiæ Aristot.
1. analytic. posterior. c. 27. & 6. Ethic. c. 3. Quare etiam i-
dem Vlpianus in *d. l. 1. de l. & iure §. 2. studii juris.* eius-
demq; positionum, & in modo seqq. præceptorum ex qui-
bus jus collectum sit, meminit. de quibus pluribus *infra*,
ibidemq; de iis quæ ab in hoc plus iusto incitiæ redar-
guentibus Vlpianum in contrarium adferri solent.

69.

Prudentiæ

Quod huius loci est: Et Prudentiæ vocabulū ex illis ali-
quod est, quæ latè patēt; Aliaq; ipsi Aristoteli *6. Ethic. c. 8.*
Vni-

Vniuersalis siue vniuersaliū, ea cuiq; præscribens quæ in publicam & commune bonum debent dirigi, toti alicui societati felicitatem concilians, & circa ciuitatem ipsam versans, dicta adeoq; communis, Politica & ciuilis: Aliam verò priuatam vocat, quâ videlicet circa se ipsum & vnum quispiam operatur consonè ad rectam rationem iuxta materiam circa quam agit, vt videlicet fortis temperans, liberalis &c. existat, quam *Φερόνησι* siue prudentiam absolutè appellat, alij monasticam vocant; Atque Politicam siue ciuilem aliam vt Architectonicam & præfulem siue Principem, legumlatricem, aliamque iterum particularem constituit, eamque in specie ciuilem (ad discrimen monasticæ siue priuatæ) dicit, ac iterum in consultatiuam & iudicalem diuidit, Et allegatum c. 8. tandem ita concludit: *prudenciam aliam esse familiarem (priuatam & Ethicam intelligens) aliam legislaticem, aliam ciuilem, atq; huius alteram consultatiuam, alteram iudicalem.*

Alii item priuatam à solitaria distinguunt, solitariam Ethici, & priuatam Oeconomi siue dispensatoris esse dicentes, & ipsam adeoq; practicam diuidentes in solitariam, priuatam & publicam, siue in Ethicam, Oeconomicam & Politicam, vel etiam moralem, dispensatiuam & ciuilem. vid. Hugo de S. Victore *L. 2. erudition. didascalicar. c. 20.*

Plato verò in dialogo quem *Politicum siue de regno inscribit* Ciuilem prudentiam vel scientiam, vt eam appellat, primùm aliquam ponit planè absolutam, totam Reip. gubernationem tenentem, in sola maiestate residentem, dictam inde βασιλική, regiam, à nullo alio dependentem, suaq; propriâ autoritate gubernantem ἀνεπιτηδεύουσαν, eoq; refert Architectonicam, aliam verò *δη*

vocabulū
latè patet

70.

Alia vniuersalis,
Politica ciuilis.

71.

Alia priuata, monastica.

72.

Alia legumlatrix, alia in specie ciuilis, eaq; consultatiua vel iudicialis.

73.

Alia solitaria, alia Oeconomica.

74.

Practica triplex solitaria, priuata & publica.

75.

Prudentiæ diuisio Platonis in regiam, imper-

ratoriam,
oratoriam
& judicia-
riam.

magistratum seu imperantem quidem, sed ad arbitrium illius
regiæ & supremæ, ejuſq; tres facit species Imperatoriam
præfectorum exercitus, Oratoriam siue Persuasoriam
(hodiè in judiciis incognitam) & judiciariam vel legum
custodem regiæq; ministram, quamq; non longius pa-
tere ait, quàm vt circa contractus omnigenos (contra-
ctus vocabulo omnia negotia humana includit) quid
justum, quid non, consideret, & ad normam legum, quas
Rex ipse condidit, respiciens de singulis iudicet, propriâ
virtute semper adhibita, & per quâ neq; muneribus, nec
minis, nec misericordia, nec odio, nec amore legibus
transgressis, mutuas accusationes dissoluat. Quod si ve-
rum est & judiciaria vel potius iudiciaria solius ma-
gistratus erit, quodq; siue ad pristinam formam iu-
diciorum quâ magistratum & iudicum munia fu-
erunt distincta, factiq; & juris quæstiones fuere di-
uersæ, siue ad hodiernam, qua iudicandi munus penes
magistratum residet, respiciamus, negari non potest.

76.
Iudiciaria
solius ma-
gistratus.

Quorsum ideoq; Iurisprudentia? & quorsum Iſti no-
stri, quodue tandem eorundè erit munus? Hoc demon-
strant verba à Celso in definitione juris superaddita *boni*
& *æqui*, quibus differentiâ specificam, quâ iurisprudentia
ab aliis prudentiis distinguitur notare & indicare voluit.

77.
Iurispru-
dentia dif-
ferentia
specifica
in bono &
æquo.

Quæ verba Accursius in *not. ad d. l. i.* malè distingu-
it, quasi aliud sit æquum aliud bonum. Neq; iustius a-
gunt, qui vocabulum *boni* abjiciunt, quasi omne quod æ-
quum est, etiam bonum sit. Est autem, vt inquit Ari-
stot. *5. Ethicor. c. 10. jure quodam melius æquum & bonum, &*
verò non ita jure quodam melius est, vt sit aliud quoddam juris
genus. Sed idem & jus est & æquum bonum: cumq; amba sine
bona, melius est æquum bonum. Et differunt itaq; jus & æ-
quum bonum non genere, verùm inter se: ac vt addit A-
risto-

78.
Boni & æ-
qui verba
vti suman-
tur in defi-
nitione
juris.

ristotel. *ibid.* quamuis æquum bonum jus sit, non est tamen jus
lege constitutum aut legitimum: Sed juris legitimi correctio
ἐπινοήθη καὶ νομοὶν διοικῆς. qua aliquid ei deest. Vocat illud
æquum bonum *ibidem* ἰσχυρῶς, & jus ἰσχυροῦ.

Quod jus certè, ut inquit Plato *in d. dialog. de regno.*
non semper optimum atq; rectissimum est, neq; ita ut om-
nibus omniq; tempore optimum & justissimum sit
præcipi potest. Neq; enim humanarum actionum diffi-
militudo instabilisq; rerum humanarum conditio per-
mittit, ut ars vlla simplex quicquam & in vniuersum de
omnibus perq; omne tempus valens constituere queat.
Neq; fieri potest ut certus quidam & vniusmodi simplex
que ordo valeat in his quæ varia semper sunt, vniusmo-
di verò nunquam, de qua varietate pluribus Plato *ibid.*
& *supra in init.* Intellectus noster, ut inquit Thom. *super*
d. c. 10. Aristotel. De quibusdam potest aliquid ve-
rum dicere in vniuersali, ut in necessarijs, in
quibus non potest defectus accidere; de qui-
busdam verò impossibile est ut dicat quid ve-
rum in vniuersali, ut de contingentibus, de
quibus etsi aliquid sit verum, ut in pluribus,
in paucioribus tamen deficit, ut sunt facta hu-
mana de quibus dantur humanæ leges. In-
gatur omnino Soto *de I. & I. lib. 1. q. 6. artic. 1.* vbi ex pro-
posito contra alios disputat, qui leges in singulari siue
de singularibus casibus constitui volunt. Oportuit i-
gitur; ut iterum inquit Aristot. *lib. 3. politicor. c. 7.* quidem
leges rectè latas summam potestatem, magistratum ve-
rò siue vnus siue plures sint, eorum potestatem habere,
de quibus lege caueri exactè non potest.

C 3

Et

79.

Ius & B.
quum bo-
num di-
uerfa.

80.

Ius summū
non sem-
per opti-
mum atq;
rectissi-
mum.

81.

Ius positi-
uum vari-
um & mu-
tabile.

82.

83.

Leges &
Magistra-
tus uti co-
currant.

84.
Æquum &
bonum e-
mendatio
juris scri-
pti.

Et hac ratione æquum & bonum emendatio juris scripti dicitur, quatenus videlicet aliter de nonnullis statuit, de quibus lex in vniuersum ferri non potuit, ad quod quidem vt fiat magistratus autoritate, decreto vel plebiscito, vt ait, opus est, & quod quoq; exprimit Ictus Vlpian. in supra allegat. l. 12. ff. d. LL. verb. qui iurisdictioni præest vt & seq. l. 13. verb. iurisdictione supplet. Sed qui in eo absq; cõsilio prudentũ nihil agit.

85.
Et beni-
gnior juris
interpretatio,
græcè
δαιμόνια.

Consequenter verbis boni & æqui Celsus hic nihil aliud innuit, quàm si nulla lex vel etiam nimis generalis extet, e-
jus quod æqui boniq; ratio postulat expositionem, humanioremq; & benigniorem juris scripti in interpretationem, quæ græcè δαιμόνια dicitur, & juri si ad summam seueritatem exigatur, opponitur juxta illud: summum jus summa iniuria, in omnibus quidem, maximè tamen in jure & judicijs

86.
Æquitatis
semper
magis ha-
benda ra-
tio quàm
stricti ju-
ris.

spestanda, l. in omnibus 90. de Reg. iur. l. placuit 8. C. de indic. quæ postulante & à legis verbis & solennibus receditur l. penult. pr. ff. de restit. in integr., In quo genere perniciosè plerunq; sub autoritate juris scientiæ errari ait idem Celsus, cujus est præsens nostra definitio, in l. seruum. 91. §. sequitur. 3. ff. de verbor. obligat., Cujus verò quod sectator fuerit & quod jus civile ab illa nunquam sejunxerit præ aliis laudatur Seruius Sulpitius. Quamq; vt maximè in supremis tribunalibus obseruare conuenit, non quod iis integrum sit aliquid de lubstanti-

87.
Æquitas
vt maximè,
& quous-
que in su-
premis tri-
bunalibus
attendenda.

alibus siue naturalibus judiciorum remittere, vel etiam pro arbitrio contra jus & fas quid statueri, sed quod apices, vel potius anfractus processus siue rituum judiciorum rectè negligant, quodq; si aliter definitum constitutum non sit instar regulæ structuræ Lesbicæ, cujus meminit Aristotel. d. 5. Ethic. c. 10. ad fin. pro re nata liberam causarum disceptationem habeant de quo alibi plenius.

88.
Bonæ fidei
appellatio
in jure
vnde?

Quandoq; etiam æquum & bonum, quod Icti alioqui vocant bonam fidem, vt in l. si res. 1. §. venditor. 1. ff. de Act. Empt. l. si domum. 45. §. si hominem 1. ff. locati & passim videre est, in nonnullis negotiis exuberet, hinc illa distinctio contra æquum, Actionum, judiciorum bonæ fidei & stricti iuris. Stricti juris videlicet, quæ stricto jure vallatæ sunt, et ois vt cum Theophilo

loquar τῆς ἀρετῆς ἕνεκα λόγῳ, in quibus iudex ultra legem conuentionis nihil potest: Bonæ fidei autem, quæ in æquum & bonum sunt concepra *l. eas 8. ff. de Capite minut.*, In quibus alter alteri obligatur de eo quod alterum alteri ex bona fide i. e. ex æquo & bono præstare oportet *l. consensu 2. §. item in his fin. Et l. si quis 5. pr. ff. de Obligat. Et act.*, liberaq; permittitur iudici potestas ex æquo & bono æstimandi quantum auctori præstetur. cuius tantundem in illis iudiciis officium valet, quantum in stipulatione nominatim eius rei facta interrogatio *l. quia tantundem 7. ff. de negot. gest. §. in bona fidei 28. instit. de Act.* Vnde & formulæ antiquæ: *quod dare facere oportet ex bona fide quantum æquius & melius sit dari; Ex fide bona, vel quantum æquius melius; Melius æquius, ut inter bonos bene agier oportet; Ut inter bonos bene agier oportet & sine fraudatione.* Qualiaq; sunt omnia negotia διπλάσια siue vtrinq; obligatoria. de quibus suo in loco.

Nec hoc hęc prætereundum, quod cum Æquitas siue Æquum & bonum nihil aliud sit, quàm mitigatio siue correctio juris scripti imò & ipsa jus sit differens in specie à jure scripto, jus videlicet, uti Aristoteles definit, quod lex scripta prætermisit τὸ γέγραμμένον νόμος ἐπιείκεια τὸ πρᾶν τὸ γρηγοριανὸν νόμον δικαιοῦν, secundum ac in præcedd. dictum: scriptam æquitatem, vocabulo isto genuinè accepto, nullã esse, quicquid etiã alij, vocabulum illud in longe alio sensu quam illud hujus loci est accipientes, statuãnt in contrariũ.

Et quæ de definitione juris ita dicta planè sufficere poterant. Restat autem altera IURISPRUDENTIÆ Vlpiani in *d. l. 10. de Instit. Et Iure supra relata, quam & ipse Iustinianus in tit. Instit. eod. §. 1. repetere voluit.* Quæq; tum rem consideratam siue materiam & subiectum juris materiale, tum formale siue modum considerandi demonstrat. Quod subiectum materiale in Operatricibus disciplinis à fine restringi tanquam à modo considerandi notat Zabarell *de nat. logic. c. 15.* Quod quæ absq; omni dubio exhibent *res diuina & humane;* & formale verba: *Institutaq; iniusti scientia.* Ut ideoq; iustus circa res humanas & diuinas versetur, quatenus in iis quaeritur quid iustum

89.
 Iudici juris negotia quantum,

90.
 Bonæ fidei negotia quantum,

91.
 Æquitas scripta nulla.

92.
 Iurisprudentiæ definitio Vlpiani.

93.
 Subiectum Iurisprudentiæ res diuinae & humane, quatenus

in ijs quaeritur quod iustum sit aut iniustum.

94. Iurisprudentia diuersa à sapientia.

95. Rerum diuinarum & humanarum consideratio quatenus Icti.

96. Icti est iustitiam in negotia obuenientia introducere.

97. Ictus non qui verba, sed vim & potestatem legum nouit.

justum sit aut iniustum, toto celo verò à jurisprudentia differat sapientia quam veteres diuinarum atq; humanarum scientiam dixerunt, vt est ap. Platon. in dialog. de Philosophia, Senec. epist. 89. Planè item non sit opus transfiguratione casuum Accursianâ, quâ alterutrum vocabulorum *notitia* vel *scientia* in ablatiuo legendum putat; Neq; etiam ei adfentire possimus, cum verba *humanarum & diuinarum* simpliciter & crasse intelligit, ita vt quidem Ictum, vt Ictum, ad illorum quæ Theologiæ sunt lectionem non obstrictum esse, attamè de diuinis, vt diuinis, specialiter in iure nostro tractari adferat. Tum absit vt cum Budæo in adnotat. ad d. l. i. & Coraf. ad d. l. 10. de I. & I. dicamus jurisprudentiam artium circulum, siue Orbem illum doctrinæ quem Græci encyclopædiâ vocant; aut cū Antonio Fabro in suo Papiniano negemus hæreticum posse esse Ictum. Nouerit quidem Ictus discrimen rerum humanarum atq; diuinarum, nouerit etiam quænam humanarum, quæq; diuinæ sint, & ad quam vtrâq; classem pertineant & referantur, eoq; igitur respectu jurisprudentia diuinarum atq; humanarum rerum *notitia* *θεσων & ανθρωπων*

γνώσις, vt habet Theophilus, definitur; at cum hoc proprium & formale Icti sit, vt sciat finem jurisprudentiæ, hoc est, iustitiam in negotia obuenientia commodè & decenter introducere, quod nudæ iusti & iniusti cognitionis non est, idedò quoad hoc Ulpianus, & post eū Iustinianus *scientie* vocabulum addiderunt. Sumentes videlicet illud pinguius, sicuti in præcedd. in vocabulo artis pluribus est demonstratum.

Atq; ita jam de jurisprudentiæ natura & Icti munere siue officio nobis *ως εν τω πω* constat. Vt eū jus sit ars æqui & boni, seu habitus, si nihil scriptū diu reperiatur ipsum æquū & bonū suppeditâdi, vel leges scriptas ex æquo interpretandi, moderandi, in loco etiâ supplendi & ad singulares casus prudenter & cautim accomodandi, sanè is dicatur Ictus, non qui, vt inquit Celsus in l. scire 17. ff. de ll., verba legum enarrare scit, sed qui vim & potestatem earum tenet, id est, nouit ex mente legislatoris legē interpretari, explicare & emendare. De quo nunc proximè videndum.

Heleu Stadt, Diss., 1616-19

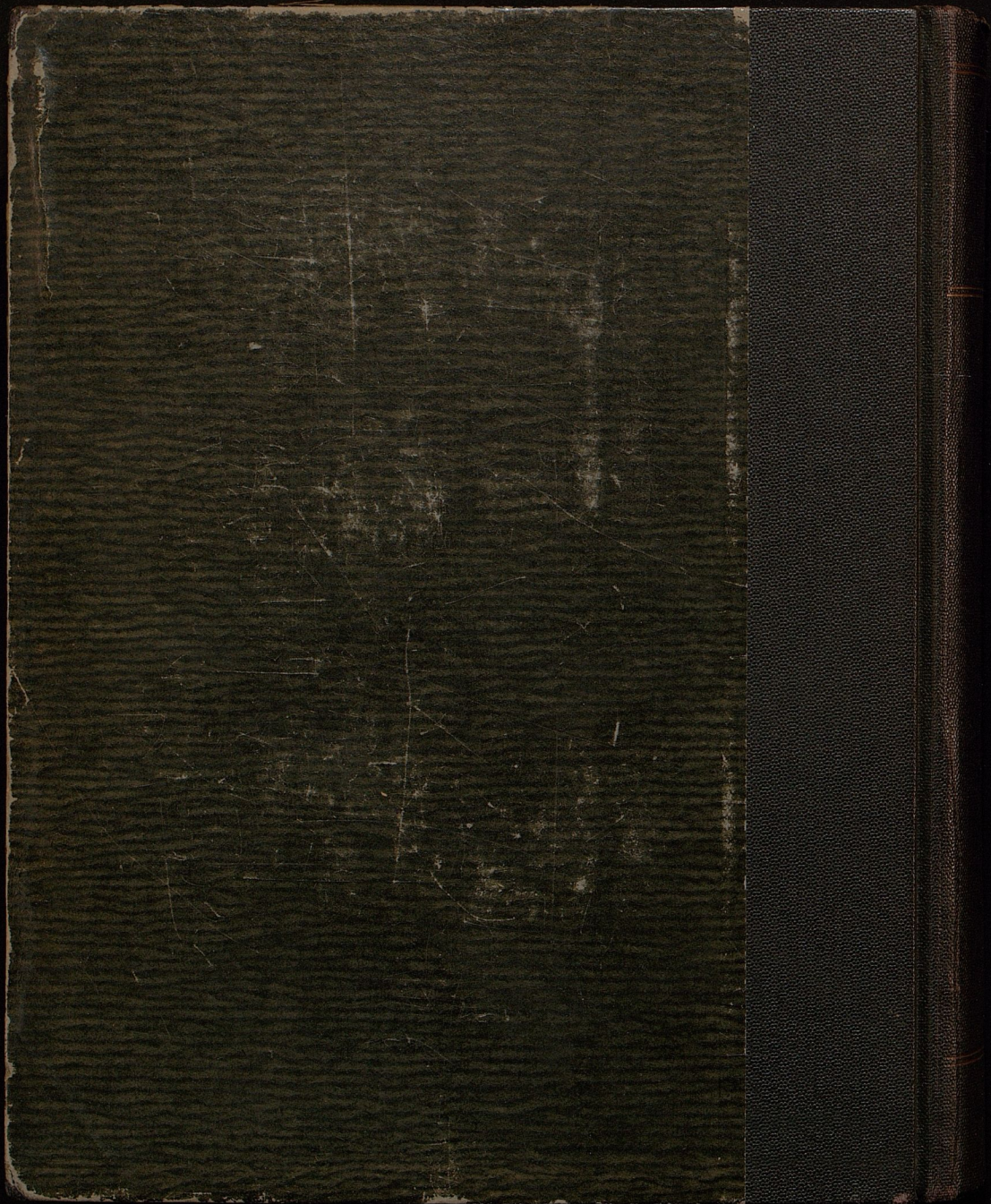
ULB Halle
004 592 670

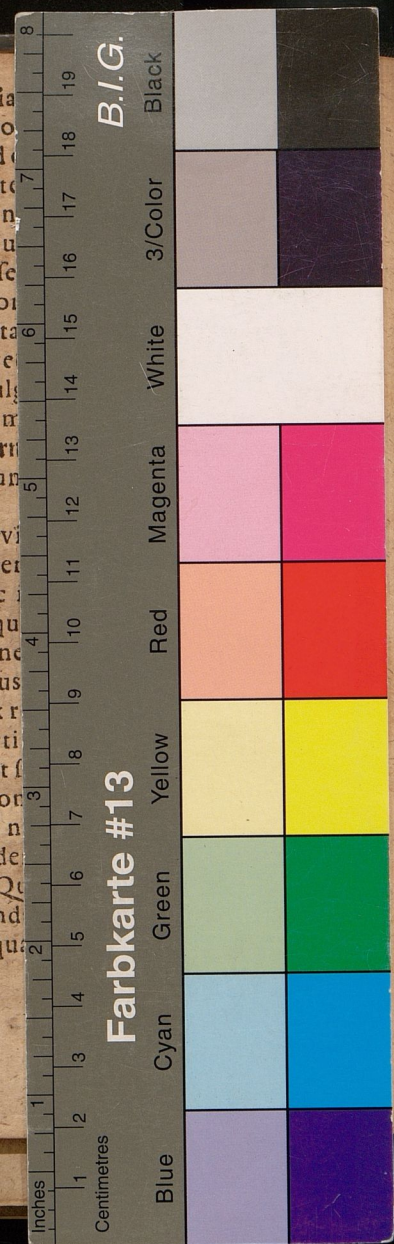
3

neu 1+13+23

V07

DE IVRIS ET IVRISPRVDENTIAE
NATVRA ET PRINCIPIIS, EIVSDEM-
QVE TVM IN SCHOLIS RECTE TRADEN-
DÆ RATIONE, TVM VERQ ET
GENVINO IN FORO VSV,

945

21

168, 4

Dissertatio Prima,

QVAM,

Divina annuente gratia,

PRAESIDE

IOHANNES STVCKIO

ICTO, nec non pro t. Magnifico Vice-Re-
ctore, & Facultatis Iuridicæ Seniore &
Ordinario &c.

Publicè defendet

IOHANNES Gampe Helma-
stadiensis,

Ad diem 3. Martij

IN NOVI IVLEI AVDITORIO MAIORI

De Zach. Torneo.

HELMAESTADI,
Etypographéo LVCI,

Anno clb lb cXXXIV.